

תורה שבעל פה

לקט מצוות, גמרא מסכת בבא מציעא,
משנה, אגדה, מספרות השו"ת, תפילה
לעולים חדשים

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה : שעתיים וחצי
- ב. מבנה השאלון ומפתח הערכה : בשאלון זה שלושה פרקים
פרק ראשון - לקט מצוות	(12X6) -	72 נקודות
או		
פרק שני - גמרא מסכת בבא מציעא	(12X6) -	72 נקודות
- פרק שלישי - תכני תורה שבעל פה (14X2) - 28 נקודות
- סה"כ - 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש : אין
- ד. הוראות מיוחדות : אין

כתבו במחברת הבחינה בלבד. רשמו "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

יש לענות על פרק ראשון או על פרק שני, לפי התכנים שלמדת.

השאלות

פרק ראשון - לקט מצוות (70 נקודות)

אם בחרתם בפרק זה, ענו על שש מן השאלות 1-8 (לכל שאלה - 12 נקודות)

1. שלא לשבור עצם מן הפסח (טז)
א. על פי ספר החינוך, מדוע התורה ציוותה לעשות גם פעולות מעשיות, ולא ציוותה רק לזכור את נס יציאת מצרים? (5 נקודות)
ב. כתוב בספר החינוך: "רצה הקב"ה לְפָנֹת את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות". הסבירו כיצד ריבוי מצוות מְנַקֵּה את ישראל.
(7 נקודות)

2. מצוות הלוואה לעני
א. על פי בעל ספר החינוך, הסבירו מדוע מצוות הלוואה לעני עדיפה ממצוות צדקה? (5 נקודות)
ב. מדוע הקב"ה מפרנס עניים באמצעות שליחים ולא בעצמו? כתבו שתי תשובות. (7 נקודות)

3. מצות שמיטת קרקעות (פד)
א. על פי ספר החינוך, יש שתי מצוות עשה הנוגעות לקרקע בשנה השביעית. כתבו בלשונכם את שתי המצוות. (5 נקודות)
ב. על פי ספר החינוך כתבו שני טעמים (תועלות) מדוע צריך להפקיר את הפרות בשנה השביעית.
(7 נקודות)

4. שלא לעשוק (רכח)
א. הסבירו מהו איסור עושק. (4 נקודות)
ב. הסבירו בלשונך מה עושה מי ש"כובש שכר שכיר". (4 נקודות)
ג. הסבירו מה המשותף לאיסור עושק ולאיסור גניבה. (4 נקודות)

5. מצות תוכחה (רלט)
א. איך צריך להוכיח בהתחלה את מי שעשה עבירה, ואיך צריך להתייחס למי שלא חזר בו אחרי שהוכיחו אותו? (7 נקודות)
ב. כתבו שני מקרים שבהם לא צריך להוכיח את החוטא. (5 נקודות)

6. מצות אהבת ישראל (רמג)

- א. (1) מדוע מצות אהבת ישראל היא "כלל גדול בתורה"?
- (2) כתבו דוגמה משלכם (שאינה כתובה בספר החינוך) בה ניתן ליישם את המצווה "ואהבת לרעך כמוך". (7 נקודות)
- ב. הסבירו מה שורש (=טעם) המצווה "ואהבת לרעך כמוך". (5 נקודות)

7. לעבוד את ה' בתפילה בכל יום (תלג)

- א. מתי יש חובה מן התורה להתפלל, על פי הרמב"ם ועל פי הרמב"ן. (6 נקודות)
- ב. כתבו שני דברים שבגללם אדם לא יכול להתפלל. (6 נקודות)

8. שלא ימנע מלהלוות קודם שמיטה (תפ)

- א. מדוע דוקא קודם השמיטה, צוותה התורה שלא להימנע מלהלוות? (4 נקודות)
- ב. מהו שורש מצוה זו לפי ספר החינוך? (5 נקודות)
- ג. מתי מצות שמיטת כספים היא מן התורה [מדאורייתא], ומתי מדרבנן? (3 נקודות)

יש לענות על פרק ראשון או על פרק שני, לפי התכנים שלמדת.**פרק שני - גמרא – מסכת בבא מציעא**

אם בחרתם בפרק זה, ענו על שש מן השאלות 9-18 (לכל שאלה - 12 נקודות)
שימו לב: עליכם לענות לפחות על שאלה אחת מבין השאלות 15-18

9. יאוש שלא מדעת

א. "יאווש שלא מדעת אביי אמר לא הווי יאווש ורבא אמר הווי יאווש"

(1) הסבירו מהו "יאווש שלא מדעת"

(2) הסבירו את הטעם של אביי ואת הטעם של רבא. (9 נקודות)

ב. מדוע בדבר שיש בו סימן הכל מודים שהדין הוא "לא הוי יאווש"? (3 נקודות)

10. יאווש שלא מדעת

א. "ת"ש מאימתי כל אדם מותרים בלקט משילכו בה הנמושות".

הסבירו בלשונכם את הדין המצוטט. בתשובתכם הסבירו מהו "לקט" ומהם "נמושות". (5 נקודות)

ב. (1) הסבירו את הקושיה שמביאה הגמרא מדין זה.

(2) הסבירו את תשובת הגמרא

(7 נקודות)

11. מצא בגל ובכותל

א. "מצא בגל ובכותל ישן הרי אלו שלו"

על פי הגמרא באיזה מקרה "הרי אלו שלו", ומדוע? (4 נקודות)

ב. "אמר רב אשי סכינא בתר קתא וכיסא בתר שנציה"

הגמרא הקשתה על רב אשי מדין המשנה בנוגע לכותל חדש. הסבירו את הקושיה. (4 נקודות)

ג. על פי תירוץ הגמרא, על פי מה קובעים אם החפץ שנמצא בכותל חדש שייך לבעל הבית? הבחינו בין

שני סוגי חפצים (4 נקודות)

12. "אשר תאבד ממנו ומצאתה"

"תנו רבנן אשר תאבד פרט לאבידה שאין בה שווה פרוטה רבי יהודה אומר ומצאתה פרט לאבידה שאין בה שווה פרוטה".

א. (1) הגמרא שאלה על מחלוקת זו "מאי בינייהו" הסבירו את השאלה בלשונכם.

(2) אביי השיב על השאלה: "משמעות דורשין איכא בינייהו". הסבירו את תשובת אביי בלשונכם.

(6 נקודות)

ב. הגמרא מביאה תשובה נוספת: "אלא פרוטה שהוקרה והוזלה וחזרה והוקרה איכא בינייהו".

מה יהיה הדין במקרה זה לפי תנא קמא, ומה יהיה הדין לפי רבי יהודה, ומדוע? (6 נקודות)

13. הכרזה על אבידה

א. "תנו רבנן בראשונה כל מי שמצא אבידה היה מכריז עליה שלושה רגלים".
כתבו בטבלה שלפניכם את שלוש התקופות שמוזכרות בהמשך הברייתא, וכתבו בלשונכם מה היה מוצא האבידה עושה בכל אחת מהתקופות (7 נקודות)

התקופה	מה היה המוצא עושה
1	
2	
3	

ב. "משרבו האנשים" – מה עשו האנשים וכיצד פתרה תקנת חכמים את הבעיה? (5 נקודות)

14. אונאה

א. כתוב בגמרא: "גדול אונאת דברים מאונאת ממון". כתבו שני הסברים מדוע אונאת דברים גדולה מאונאת ממון. (4 נקודות)
ב. כתוב בגמרא: "אמר ר' יוחנן משום רשב"י נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים". כתבו מאיזה סיפור בתורה למדה הגמרא רעיון זה, והסבירו איך היא למדה זאת. (5 נקודות)
ג. מהי האונאה שהיתה בסיפור תנורו של עכנאי? (3 נקודות)

בקיאות (ללומדים 5.5 דפי גמרא בתוספת עיון במקורות)**15. מצא כלי באשפה**

א. "מצא כלי באשפה.. ורמינהו מצא כלי טמון באשפה..."
הסבירו את הסתירה בין הברייתא למשנה (4 נקודות)
ב. (1) על פי התירוצ של רב זביד לסתירה, מהו הדין במקרה שמצא "כובי וכסי" טמונים באשפה, ומדוע?
(2) על פי התירוצ של רב פפא לסתירה, מהו הדין במקרה שמצא "כובי וכסי" טמונים באשפה "שאינה עשויה לפנות ונמלך עליה לפנותה", ומדוע? (8 נקודות)

16. אופן ההכרזה, "כל דבר שעושה ואוכל"

א. "אתמר רב יהודה אמר אבידתא מכריז ורב נחמן אמר גלימא מכריז"
(1) הגמרא מקשה על אחת הדעות במחלוקת, ממשנה "תן אמר את האבידה ולא אמר את סימניה הרי זה לא יתן לו" כתבו על מי מהאמוראים הגמרא מקשה והסבירו את הקושיה.
(2) על פי התירוצ של רב ספרא, מה המוצא מכריז, ומה המאבד צריך לומר כדי לקבל את אבידתו? (8 נקודות)
ב. "כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל ודבר שאין עושה ואוכל ימכר"
מדוע אין מוכרים דבר שעושה ואוכל? היעזרו ברש"י. (4 נקודות)

עיון (ללומדים 5.5 דפי גמרא בתוספת עיון במקורות)**17. אבידות ומציאות**

א. "מצא בכותל חדש מחציו ולחוף שלו"

(1) מדוע מותר למוצא לקחת את המציאה, הרי החפץ הונח בכותל ולא אבד? היעזרו ברש"י.

(2) התוס' מקשה מדוע בעל החצר לא קנה את החפץ. הסבירו את תשובת התוספות. (8 נקודות)

ב. עיינו בדברי הרא"ש שלפניכם וענו על השאלה שאחריהם.

מתנ"י מצא בחנות הרי אלו שלו... וחצירו לא קנתה דלא סמכה דעתיה כיון דרבים נכנסין ויוצאין. ואפילו

איתיה בחנות לא מהני עומד בצד חצירו, אלא היכא דמצי לשומרו ויכול לעכב שלא יטלוהו אחרים. אבל

הכא כיון דלא ידע דאיתיה שם ורבים מצויין שם, לא קניא ליה חצירו.

על פי הרא"ש, מדוע חנווני לא זוכה באבידה שנמצאת בחנותו? (4 נקודות)

18. תנורו של עכנאי

א. "אמר להם רבי עקיבא אני אלך שמא ילך אדם שאינו הגון ויודיעו ונמצא מחריב את העולם כולו".

הוכח מן הגמרא שהחשש של רבי עקיבא היה נכון. (4 נקודות)

ב. עיין בדברי הגאון רבי אליהו מוילנא (הגר"א) וענה על השאלה שאחריהם

על כן הביא להם רביה מן החרוב שנעקר החרוב להודיע לבני האדם שר' אליעזר נמצא אצלו הדבר

הזה דהיינו מדת ההסתפקות, כי שם חרוב היה בעת חז"ל לשם מושאל על מדת ההסתפקות כמו

שאמרו (ברכות יז ע"ב): "וחנינא בני די לו בקב חרובין". והם אמרו לו שאין מביאין רביה מן

החרוב שאין זה אות מספיק ואינו מוכרח שכל המתעסק בתורה באופן זה אמת יהגה חפז שלא

יטעה באחד מן הדינים.

אחר כך אמר להם אם הלכה כמותי אמת המים יוכיחו. באות הזה מודיע שנמצא אצלו עוד סגולה

אחרת שראוי לומר שהלכה כמותו, וזה שהיה מכלל האנשים שנמשלה התורה אצלם למים, והוא

רמז שנקבעת אצלו מדת הענווה וכבית הלל שזכו לקבוע הלכה כמותם מפני שענוותנים הם

(עירובין יג ע"ב). והם אמרו לו אין מביאים רביה מאמת המים. שלא כל מי שדעתו שפלה תהיה

הלכה כמותו.

(1) לפי הגר"א, כיצד ניסה רבי אליעזר להוכיח את צדקת דבריו מן החרוב, ומדוע לא קבלו חכמים

הוכחה זו?

(2) לפי הגר"א, כיצד ניסה רבי אליעזר להוכיח את צדקת דבריו מאמת המים, ומדוע לא קבלו

חכמים הוכחה זו?

(8 נקודות)

פרק שלישי - תוכני תורה שבעל פה

(30 נקודות)

ענה על שתיים מבין השאלות 19-30 (לכל שאלה 14 נקודות)

משנה

19. מסכת ביכורים

א. "כיצד מעלין את הביכורים ... הגיעו קרוב לירושלים, שלחו לפניהם ועטרו את ביכוריהם" (ביכורים,

פרק ג' משניות ב"ד')

כיצד מעטרים את הביכורים במקרה שהפירות יבשים, וכיצד מעטרים את הביכורים במקרה

שהפירות לחים?

(6 נקודות)

ב. "וכל בעלי אומניות שבירושלים, עומדים לפניהם ושואלים בשלומם" (שם, משנה ג)

מדוע בעלי אומניות חייבים לעמוד מפני מביאי ביכורים אף על פי שהם אינם חייבים לעמוד מפני

תלמידי חכמים?

(4 נקודות)

ג. "נוטל הסל על כתפו ונכנס עד שמגיע לעזרה"

כתבו שתי פעולות של מביאי הביכורים מרגע שהוא נכנס לעזרה ועד שהוא יוצא ממנה.

(4 נקודות)

20. מסכת שבת

א. "כל כתבי הקודש מצילין אותן מפני הדליקה בין שקורין בהם ובין שאין קורין בהן" (שבת פרק ט"ז

משנה א')

(1) מהם כתבי הקודש?

(2) "מצילין אותן". לאן מעבירים אותם?

(6 נקודות)

ב. (1) באלו כתבי קודש קורין בשבת?

(2) באלו כתבי קודש אין קורין בשבת ומדוע?

(8 נקודות)

21. מסכת סנהדרין

א. כשדנים בבית הדין בדיני נפשות, ויש רוב של אחד לזכות או לחובה. באיזה מקרה הולכים לפי הרוב

הזה ובאיזה מקרה לא הולכים לפי הרוב הזה, ומדוע?

(9 נקודות)

ב. כתוב במשנה שכשיש רוב גדול של דיינים שמחליטים לזכות או לחייב אבל יש דין אחד שלא מסוגל

להחליט אם לזכות או לחייב, לא פוסקים את הדין על פי הרוב שיש. הסבירו מדוע.

(5 נקודות)

אגדה**22. תפילה**

א. רב נחמן לא היה יכול להגיע לתפילה בבית הכנסת.

מהן שתי העצות שיעץ רבי יצחק לרב נחמן כדי שבכל אופן יוכל להתפלל עם הציבור?
(5 נקודות)

ב. על פי ספר הכוזרי לתפילה בציבור יש כמה יתרונות על פני תפילה ביחיד.

על פי ספר הכוזרי, כתבו שני יתרונות של תפילה בציבור על פני תפילה ביחיד.
(5 נקודות)

ג. "רבי יוחנן היה יושב וקורא (קריאת שמע) ... עבר ארכונא (שר רומאי) ולא קם (רבי יוחנן) מלפניו" ...
(מתורגם מן התלמוד הירושלמי, ברכות, פרק ה', הלכה א.)

מה חשבו מלוויי של השר על מעשיו של רבי יוחנן, ומה חשב השר על מעשיו של רבי יוחנן?
(4 נקודות)

23. הלל הזקן

א. "פעם אחת היו מסובין בעליית בית גוריא ביריחו. ניתנה עליהן בת קול מן השמים ואמרה: יש בכם אדם אחד שראוי שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו ראוי לכך. נתנו עיניהם בהלל הזקן. וכשמת הספידוהו: הי חסיד, הי עניו, תלמידו של עזרא" (סוטה מח, ב)

(1) הלל חי הרבה מאד שנים אחרי עזרא. מדוע בכל זאת הוא נקרא "תלמידו של עזרא"? נמקו את תשובתכם על פי אחד המקורות שלמדתם.

(2) כתבו סיפור נוסף המעיד על היותו של הלל עניו.

(8 נקודות)

ב. "בית שמאי אומרים שמייס נבראו תחילה ואחר כך הארץ. ובית הלל אומרים: הארץ נבראה תחילה ואחר כך השמיים. אלו מביאין טעם לדבריהן ואלו מביאין טעם לדבריהן" (תלמוד ירושלמי מסכת חגיגה פרק ב הלכה א)

בית שמאי ובית הלל מנמקים את דבריהם באמצעות מִשְׁלֵי. כתבו את המשל שמביאים בית הלל אֲנִי בית שמאי, והסבירו כיצד הם מנמקים את דבריהם באמצעות משל זה.

(6 נקודות)

24. מחלוקות

א. "איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמייס? זו מחלוקת הלל ושמאי. ושאינה לשם שמייס? זו מחלוקת קרח וכל עדתו" (אבות, פרק ה', משנה י"ז)

(1) הסבירו מהי מחלוקת לשם שמייס, ומהי מחלוקת שאינה לשם שמייס.

(2) על פי אחד המקורות שלמדתם, הוכיחו שמחלוקת הלל ושמאי הייתה מחלוקת לשם שמייס.

(8 נקודות)

ב. כתבו שתי סיבות מדוע נקבעה הלכה כבית הלל כשהם חלקו עם בית שמאי?

(6 נקודות)

משפט חברה ורפואה - מספרות השו"ת**25. כפיית טיפול רפואי**

א. (1) הרב עובדיה יוסף מביא דעה שיש סוג של חוליים (מחלות) שלרופא יש רשות לרפא ויש סוג של חוליים שלרופא אין רשות לרפא.

לפי דעה זאת, מהו סוג החוליים שלרופא מותר לרפא ומהו סוג החוליים שלרופא אסור לרפא?
(2) הרמב"ן כתב: ברצות ה' דרכי איש אין לו עסק ברופאים".

הרב עובדיה יוסף כתב, שבימינו גם הרמב"ן יסכים שחובה להתיעץ ברופאים. הסבירו מדוע.
(8 נקודות)

ב. חכמים למדו שמחללים שבת גם בעבור "חיי שעה"

(1) מהם "חיי שעה"?

(2) מדוע מחללים שבת עבור "חיי שעה"?

(6 נקודות)

26. הפסקת הריון

א. על פי הרב אהרן ליכטנשטיין, יש ארבע אפשרויות להסביר את היסוד [הטעם] לאיסור הפלה.
הסבירו שתים מן האפשרויות

(7 נקודות)

ב. על פי הרב אליעזר וולדינברג ("ציץ אליעזר"), במקרה שהעובר חולה במחלת טיי-זקס, מותר להפסיק הריון עד תחילת החודש השביעי להריון.

(1) מה הנימוק של הרב וולדינברג להתיר לעשות הפסקת הריון?

(2) מדוע ההיתר הוא רק עד תחילת החודש השביעי?

(7 נקודות)

27. צער בעלי חיים

א. (1) כתבו נימוק אחד להתיר ציד של בעלי חיים.

(2) כתבו שני נימוקים לאסור ציד של בעלי חיים.

(8 נקודות)

ב. כתבו שני מקרים שבהם אסור לנהוג במידת חסידות בנוגע לפגיעה בבעלי חיים.

(6 נקודות)

תפילה**28. קריאת שמע וברכותיה**

- א. כיתבו שתי כוונות שיש לכוון בקריאת שמע.
(4 נקודות)
- ב. רבי יהושע בן קרחה מסביר מה הנושא המרכזי של כל אחת מפרשות שמע. לפי דבריו כתבו :
(1) במה עוסקת פרשת "שמע".
(2) במה עוסקת פרשת "והיה אם שמוע".
(3) במה עוסקת פרשת "ויאמר".
(6 נקודות)
- ג. "צריך לסמוך גאולה לתפילה" – הסבירו מה הכוונה לסמוך גאולה לתפילה.
(4 נקודות)

29. תפילת העמידה

- א. (1) מדוע בברכות הראשונות בתפילת שמונה עשרה לא מבקשים בקשות?
(2) מדוע בברכות האחרונות בתפילת שמונה עשרה לא מבקשים בקשות?
(5 נקודות)
- ב. כתבו שני מקומות שבהם יכולים להוסיף בקשות אישיות בתפילה.
(5 נקודות)
- ג. על פי חכמים תפילת הלחש בשמונה עשרה היא העיקר. אז מדוע תיקנו את חזרת הש"ץ?
(4 נקודות)

30. תפילת העמידה

- א. (1) הסבירו מדוע לכתחילה אין להתפלל בפיג'מה ובנעלי בית.
(2) מבחינת הלבוש, באיזה מצב אסור להתפלל?
(6 נקודות)
- ב. (1) כתבו שתי סיבות מדוע יש לעצום עיניים בשעת תפילת העמידה.
(2) באיזה מצב מותר להתפלל בעיניים פקוחות?
(8 נקודות)

בהצלחה